

**Povinné členstvo
v Slovenskej (nielen) lekárskej komore –
– kolízia právnej zodpovednosti.**

Zo strany predstaviteľov profesijných komôr v zdravotníctve (teda nielen lekárskej) opakovane zaznievajú vyjadrenia o potrebe povinného členstva pre všetkých lekárov (a ostatných zdravotníckych pracovníkov) vo svojej profesijnej komore, a to ako podmienke výkonu povolania. No podľa nášho názoru je argumentácia oboch strán (zástancov či odporcov) často účelová, prípadne len vágna a všeobecná, nezaoberá sa hlbšie podstatnými dôvodmi, ale ani rizikami povinného členstva pre lekárov a ostatných zdravotníckych pracovníkov, ktorí môžu byť v rôznom právnom postavení: bežných zamestnancov v zmysle zákona č. 311/2001 Zákonník práce (ďalej len Zákonník práce), prípadne odborných zástupcov v zmysle zákona č. 578/2004 Z.z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len Zákon o poskytovateľoch), a tým teda ako vedúcich zamestnancov v zmysle Zákonníka práce, alebo v právnom postavení poskytovateľov zdravotnej starostlivosti ako fyzických osôb v zmysle Zákona o poskytovateľoch.

Potreba povinného členstva v profesijnej komore pre všetkých zdravotníckych pracovníkov sa často argumentuje ich povinnosťou sústavného vzdelávania a jeho kontroly. Avšak práve podľa ustanovení Zákonníka práce udržiavanie i prehlbovanie kvalifikácie u svojich zamestnancov (teda aj lekárov, sestier a ďalších zdravotníckych pracovníkov) je právnou povinnosťou zamestnávateľa. **Zamestnávateľ sa teda má starať o prehlbovanie kvalifikácie zamestnancov alebo o jej zvyšovanie.** [1] A zamestnanec je povinný sústavne si prehlbovať kvalifikáciu na výkon práce dohodnutej v pracovnej zmluve. Prehlbovanie kvalifikácie je aj jej udržiavanie a obnovovanie. Zamestnávateľ je oprávnený uložiť zamestnancovi zúčastniť sa na ďalšom vzdelávaní s cieľom prehĺbiť si kvalifikáciu. Účasť na vzdelávaní je výkonom práce, za ktorý patrí zamestnancovi mzda. (§§153-155 Zákonníka práce) Toto je plne v kontexte s ustanovením §42 ods.3 Zákona o poskytovateľoch, kde sa uvádza, že **sústavné vzdelávanie pre zdravotníckych pracovníkov zabezpečuje zamestnávateľ**, odborné spoločnosti Slovenskej lekárskej spoločnosti a komora, v ktorej je zdravotnícky pracovník

registrovaný, a to samostatne alebo v spolupráci so vzdelávacími ustanovizňami. Takže hoci vyhodnotenie sústavného vzdelávania vykonáva komora príslušná na vedenie registra (svojich) zdravotníckych pracovníkov, nemožno tvrdiť, že práve vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov by malo byť vážnym dôvodom na povinné členstvo v profesijnej komore.

Za značne účelový a nekorektný argument pre povinné členstvo lekárov v Slovenskej lekárskej komore (SLK) možno označiť opakovane spomínané povinné členstvo advokátov v Slovenskej advokátskej komore (SAK). [2] Avšak advokát vykonáva svoju činnosť v slobodnom povolani; pracovnoprávny, teda závislý vzťah má až na pár výnimiek (pedagogická, vedecká a pod. činnosť) právnymi predpismi o advokácii dokonca zakázaný. V SR neexistuje žiadna „Slovenská právnická komora“, ktorá by vyžadovala povinné členstvo pre všetkých právnikov (súkromných, štátnych, podnikových a pod.).

V slovenskej realite, zdravotníckej i právnej, nie je príliš vhodné bez ďalšieho umožniť takýto **zásadný prienik právomocí profesijných komôr v zdravotníctve do pracovnoprávných vzťahov** zdravotníckych pracovníkov (a do istej miery aj naopak).

Avšak z pohľadu komparácie sa dá považovať za zmysluplné, **aby lekári či ďalší zdravotnícki pracovníci, ktorí vykonávajú svoju činnosť ako slobodné povolanie** (teda musia mať od komory vydanú aspoň niektorú z troch možných licencií) **mali v profesijnej komore povinné členstvo**, keďže je to profesijná komora, kto danú licenciu v rámci svojej rozhodovacej činnosti zdravotníckemu pracovníkovi vydáva, prípadne ju môže v správnom konaní zrušiť. Toto členstvo im súčasne má zabezpečovať aj profesijnú slobodu a nezávislý výkon povolania. Nepovinné členstvo v komore pre osoby vykonávajúce činnosť v slobodných regulovaných povolaniach ako samostatne zárobkovo činné osoby (prípadne vo „svojich“ obchodných spoločnostiach zvyčajne ako s.r.o. či v.o.s.), a to popri zákonom danej existencii profesijných komôr, je vo svojej podstate popretím zásad profesijnej samosprávy. [3]

(Pozn.: lekár ani sestra ako podriadení zamestnanci nie sú osobami v slobodnom regulovanom povolaní! A to, že odborný zástupca u poskytovateľa vo forme napr. s.r.o. musí byť v pracovnoprávnom vzťahu – teda formálne je síce zamestnancom vykonávajúcim závislú prácu (§§10 a 11 ZP), fakticky však býva vo „svojej“ s.r.o. v postavení nezávislom, teda aj ako konateľ a spoločník –

považujeme za nepodstatné, keďže ide len o zákonodarcom zvolenú formu právneho vzťahu v danom prípade; napr. advokát vo „svojej“ s.r.o. event. v.o.s. vykonáva činnosť práve ako konateľ či spoločník, pracovnoprávny vzťah mu, naopak, zákon nepripúšťa.)

Vo veci povinného členstva v profesijnej zdravotníckej komore možno vidieť najväčší problém vo sfére **kolízií disciplinárnej zodpovednosti**, prípadne disciplinárnych konaní. Disciplinárne (kárne) konanie je konaním, ktoré upravujú právne predpisy a môže prebiehať tak vo sfére verejnej správy, a teda i profesijnej samosprávy, ako i vo sfére súkromnej správy, napr. v rámci pracovno-právnych vzťahov. Podľa §47 ods.1 písm.b) Zákonníka práce odo dňa, keď vznikol pracovný pomer, je zamestnanec povinný **podľa pokynov zamestnávateľa** vykonávať práce osobne podľa pracovnej zmluvy v určenom pracovnom čase a **dodržiavať pracovnú disciplínu**. Hoci pojem „disciplinárna zodpovednosť“ Zákonník práce priamo nezakotvuje, rozumie sa pod ňou osobitný druh pracovnoprávnej zodpovednosti, ktorej základom je zavinené porušenie pracovnej disciplíny, avšak ktorého obligatórnym následkom nie je vznik škody, teda majetkovej ujmy na strane zamestnávateľa. [4]

Zamestnávateľ pri porušení pracovnej disciplíny môže uplatniť najmä tieto postihy: okamžité skončenie pracovného pomeru pre závažné porušenie pracovnej disciplíny, prípadne skončenie pracovného pomeru výpoveďou pre porušenie pracovnej disciplíny, ďalej sú to mzdové opatrenia (napr. krátenie či strata prémie, prípadne inej pohyblivej zložky mzdy). [5] Sem však možno priradiť napr. aj odvolanie z funkcie, či preradenie zamestnanca na inú prácu, hoci pri preradení na inú prácu sa zvyčajne vyžaduje dohoda medzi zamestnávateľom a zamestnancom (ak to neumožňuje už pracovná zmluva); inak je tu daná možnosť výpovede zamestnancovi zo strany zamestnávateľa. (§42 ods.2 spolu s §55 Zákonníka práce a §63 ods.1 písm.d) Zákonníka práce)

Lekár či iný zdravotnícky pracovník ako zamestnanec teda podlieha disciplinárnej právomoci svojho zamestnávateľa, vrátane možných pracovnoprávnych postihov. Avšak zdravotnícky pracovník podlieha aj disciplinárnej právomoci zdravotníckej komory. V zmysle §52 ods.2 Zákona o poskytovateľoch je člen komory povinný vykonávať svoje zdravotnícke povolanie odborne, v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi a s etickým kódexom, oboznamovať sa s **vnútornými predpismi komory a dodržiavať ich**,

či plniť úlohy vyplývajúce z členstva v komore. Ako je však zrejme, dnes disciplinárnu zodpovednosť možno uplatniť len v obmedzenej miere, a to voči členom komory, pričom členstvo je dobrovoľné. Sankcie siahajú od disciplinárneho napomenutia, cez finančné pokuty, **až po vylúčenie z komory.** [6]

No a v podmienkach SR sa zrejme **nedá vylúčiť, že táto disciplinárna právomoc profesijnej komory by sa mohla dostať do kolízie s vyššie spomínanou disciplinárnou právomocou zamestnávateľa.** Ba možno očakávať, že konanie, ktoré od lekára (či iného zdravotníckeho pracovníka) vyžaduje zamestnávateľ (riaditeľ/majiteľ zdravotníckeho zariadenia), by bolo podľa predpisov komory disciplinárnym deliktom, avšak nesplnenie týchto pokynov zamestnávateľa by u lekára (či iného zdravotníckeho pracovníka) ako bežného zamestnanca mohlo viesť až k porušeniu pracovnej disciplíny aj s následnými disciplinárnymi postihmi. Pred uzákonením povinného členstva zamestnaných lekárov a ďalších zdravotníckych pracovníkov by sa teda mala najskôr **vyriešiť možná kolízia dvoch disciplinárnych konaní podľa dvoch rôznych právnych aj vnútorných predpisov a poriadkov** (pracovných a komorových).

Tu je potrebné dať do pozornosti aj tú závažnú skutočnosť, že **disciplinárne opatrenie – vylúčenie z komory – pri povinnom členstve v nej by priamo muselo viesť k výpovedi zdravotníckemu pracovníkovi z pracovného pomeru.** (§63 ods.1 písm.d) bod 1. Zákonníka práce)

Ak zhrnieme vzťah členstva v profesijnej komore a možnosť vykonávať zdravotnícke povolanie, podľa nášho názoru **odobratie licencie a najmä vylúčenie z komory z disciplinárnych dôvodov by teda nemalo mať žiaden vplyv na možnosť pracovnoprávneho vzťahu lekára** (teda okrem funkčného miesta odborného zástupcu a výkonu slobodného povolania). To sa už v samej podstate vylučuje s povinným členstvom pre všetkých zdravotníckych zdravotníkov v profesijnej komore. Aj advokát vylúčený zo SAK síce už nemôže pôsobiť ako advokát, ale môže naďalej byť zamestnaný ako podnikový právnik (ako už bolo uvedené, ani právnici nemajú povinné členstvo v komore). A to je hlavný rozdiel od vylúčenia z komory pri povinnom členstve aj pre zamestnancov, ako to prezentuje a požaduje nielen SLK, ale podobne sa vyjadrujú aj predstavitelia iných profesijných komôr v zdravotníctve. [7] Totiž **prípadné vylúčenie z komory by nevyhnutne a priamo viedlo k úplnému zákazu**

výkonu zdravotníckeho povolania, a to aj v závislom pracovnom vzťahu a pod dozorom vedúceho zamestnanca. Podľa nášho názoru takúto všeobecnú, pritom zásadnú právomoc profesijnej komore nemožno pripustiť. Zákaz činnosti pre zamestnanca (slovo „zamestnanec“ zdôrazňujeme) by mal patriť do rúk len trestného súdu. Možnosť zákazu činnosti pre osobu ako podnikateľa (živnostníka, samostatne zárobkovo činnú osobu) je predsa len v právnom poriadku o čosi voľnejšia, môže rozhodnúť aj správny či samosprávny orgán, teda i komora (a prirodzene, následne preskúmať nezávislý súd).

Už len pre úplnosť treba uviesť, že podľa platnej právnej úpravy aj odborný zástupca pre nemocnicu (ústavné zdravotnícke zariadenie) má mať potrebnú licenciu. Podľa §12 ods.10 Zákona o poskytovateľoch sa odborný zástupca pre zariadenie ústavnej zdravotnej starostlivosti určí pre každé zo zdravotníckych povolaní, na ktorého výkon sa vyžaduje vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa (teda napr. lekár). Takže je pokojne možné, že odborného zástupcu pre ústavné zariadenie môže vykonávať aj neatestovaný lekár; v nemocniciach primári a prednostovia oddelení nemusia mať licencie odborných zástupcov. Takže ak by aj komora dôvodne pristúpila k zrušeniu licencie odborného zástupcu napr. v povolaní lekár, pre činnosť ústavného zdravotníckeho zariadenia (nemocnice) to nebude mať žiaden zásadnejší problém, lekárov má zvyčajne dostatok (na rozdiel od ambulancie, kde lekár ako odborný zástupca musí mať aj príslušnú špecializáciu).

Takže netvrdíme, že k povinnému členstvu pre všetkých lekárov a ostatných zdravotníckych pracovníkov v komore sa postupne (de lege ferenda) nemožno dostať, ale najprv treba mať zodpovedané vyššie položené otázky. Je vhodné popri tom uvažovať najmä o tom, aby primári a prednostovia oddelení (a lekári špecializovaných ambulancií v týchto nemocniciach) vo svojich špecializačných odboroch tiež boli licencovaní pre činnosť odborných zástupcov vo svojich medicínskych odboroch. Takéto úvahy by boli naprosto legitímne, ak vezmeme za svoju tú koncepciu, že stavovské spoločnosti majú v systéme zdravotnej starostlivosti významné miesto a štát presúva na tieto samosprávne inštitúcie mnohé kompetencie, napr. kontrolu kvality a etiky výkonu zdravotníckeho povolania. [8]

Avšak pri dnešnom „nastavení“ poskytovania zdravotnej starostlivosti, jej financovania, právnej i faktickej „roztrieštenosti“ inštitúcií dozoru, kontroly

v zdravotníctve, i dohľadu nad zdravotnou starostlivosťou a zdravotným poistením, je vyššie uvedená koncepcia zatiaľ skôr fikciou. Avšak náprava by nemala viesť cez (ako jeden z prvých krokov) do značnej miery kontroverzné povinné členstvo v komore pre každého zdravotníckeho zamestnanca, v ktorého povolání (§27) je Zákonom o poskytovateľoch (§43-47h) zriadená profesijná komora; a v právnych pomeroch SR s **ťažko predvídateľnými dôsledkami pre zdravotníckeho pracovníka v prípade kolízie disciplinárnej zodpovednosti voči svojmu zamestnávateľovi a disciplinárnej zodpovednosti podľa predpisov profesijnej komory.**

Na záver možno dať do pozornosti Varšavskú deklaráciu z roku 2000 o autonómii lekárov, vyhlásenú Európskym fórom lekárskeho združenia a Svetovou zdravotníckou organizáciou, z ktorej vyplýva, že príslušné profesijné povinnosti vyžadujú záruky zodpovednej, transparentnej a efektívnej samoregulácie zdravotníckeho povolania. Že profesia lekárov prijíma zodpovednosť za stanovenie štandardov kvality zdravotnej starostlivosti, ktorú poskytujú svojim pacientom. Avšak lekári musia mať profesijnú autonómiu ku klinickému rozhodovaniu o svojom pacientovi; pričom každý lekár by mal mať právo na nezávislú prax. Lenže starostlivosť o pacienta a autonómia lekára sú v ohrození, keď je profesijná sloboda obmedzovaná ekonomickými dôvodmi. [9] A s týmto sa úplne inak vyrovnáva lekár či iný zdravotnícky pracovník v nezávislom postavení (ako samostatný podnikateľ) oproti tomu, aké možnosti „autonómie“ má zdravotnícky pracovník pri výkone závislej práce (teda ako zamestnanec).

Miroslav Pavlák, uverejnené: *Právo a manažment v zdravotníctve* č. 9/2015, uverejnené pod názvom: Povinné členstvo v Slovenskej (nielen) lekárskej komore – kolízia právnej zodpovednosti.

Zdroje:

- [1] Pavlák, M.: *Financovanie vzdelávania zdravotníkov a dodržiavanie Zákonníka práce*. In: *Zdravotnícke noviny*. Č. vyd. 1/2011. Dostupné na internete:
 < http://www.mediprav.sk/_public/files/41-449-vratme-sa-k-principom-1---financovanie-vzdelavania.pdf >

- [2] Kollár, M.: *Komora presadzuje povinné členstvo lekárov*. In: *Mediweb*, 9. júl 2015. Dostupné na internete:
< <http://mediweb.hnonline.sk/diskusia/nazory/komora-presadzuje-povinne-clensvo-lekarov> >
- [3] Vlček, R. – Hrubešová, Z.: *Zdravotnícke právo*. Bratislava: EPOS, 2007, str.207. ISBN 978-80-8057-705-6 >
- [4] Barancová, H. – Schronk, R.: *Pracovné právo*. Bratislava: Typi Universitatis Trnaviensis, vydavateľstvo TU a Veda, vydavateľstvo SAV, 2008, str. 500. ISBN 978-80-89085-95-8
- [5] Barancová, H. a kol.: *Medicínske právo*. Bratislava: Typi Universitatis Trnaviensis, vydavateľstvo TU a Veda, vydavateľstvo SAV, 2008, str. 256-257. ISBN 978-80-8082-178-4, 978-80-224-1007-6
- [6] Pavlák, M.: *Povinné členstvo v profesijnej komore*. In: *Zdravotnícke noviny*. Č. vyd. 2/2011. Dostupné na internete:
< http://www.mediprav.sk/_public/files/41-688-vratme-sa-k-principom-2---clenstvo-v-komore.pdf >
- [7] Janík, B.: *Členstvo v stavovských komorách*. In: *Zdravotnícke noviny*. Č. vyd. 32/2010. Dostupné na internete:
< http://www.mia.sk/vseobecne_inf/denna_tlac/m_clanok.php?hop=4&dbr=8855 >
- [8] Tóth, K. a kol.: *Právo a zdravotníctvo*. Bratislava: HERBA, 2008, str. 256. ISBN 978-80-89171-57-6
- [9] European Forum of Medical Association and WHO: *Declaration on Physicians' Autonomy*. Poland, Warsaw, 17-19. March 2000. Dostupné na internete:
< <http://legeforeningen.no/efma-who/members/declarations-statements-and-recommendations-of-the-forum/declaration-on-physicians-autonomy/> >